

УДК [343.102:343.14](477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.21>

АУДІО-, ВІДЕОКОНТРОЛЬ ОСОБИ ЯК ЗАСІБ ВСТАНОВЛЕННЯ ПОДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Тітова Н.В.,

*ад'юнкт кафедра кримінального процесу та криміналістики
Львівського державного університету внутрішніх справ*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-0372-7074>

e-mail: titovanatalie.www@gmail.com

Тітова Н.В. Аудіо-, відеоконтроль особи як засіб встановлення події кримінального правопорушення у кримінальному провадженні.

У статті розглянуто питання проведення «аудіо-, відеоконтролю особи» (ст. 260 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК)) слідчими органу досудового розслідування, оперативними підрозділами. Неналежне здійснення нагляду прокурором за дотриманням прав і свобод особи під час проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, призводить до визнання судом доказів у кримінальному провадженні не допустимими і обумовлює втрату фактичних даних, що встановлюють обставини події кримінального правопорушення, а саме: часу, місця, способу та інших обставин вчинення кримінального правопорушення, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК.

Практика проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) у вітчизняному законодавстві відносно нова. Їхнє проведення здійснюється із набуттям чинності КПК у 2012 році, до якого включено главу 21 «негласні слідчі (розшукові) дії». НС(Р)Д у порівнянні із слідчими розшуковими діями (далі – СРД) є набагато обмежуваними відносно осіб, бо проводяться без їх відома, а процесуально-правові норми, які забезпечують проведення аудіо-, відеоконтроль не є досконалими, і тому на практиці виникають питання стосовно їх тлумачення та застосування.

Із судової практики наведено приклади визнання недопустимим доказом фактичних даних про неформальне спілкування особи з оперативними працівниками, прокурором під час проведення НС(Р)Д аудіо-, відеоконтролю особи, неправильний вибір НС(Р)Д, що полягає в проведенні аудіо-, відеоконтролю місця в межах ухвали слідчого судді апеляційного суду про дозвіл на проведення аудіо-, відеоконтролю особи, невідповідність змісту протоколу НС(Р)Д із характером процесуальної дії, недотримання вимог щодо складання протоколів, які визначено в ч. 3 ст. 104 КПК, що призводить до втрати доказової інформації за результатами проведеної НС(Р)Д.

Ключові слова: подія кримінального правопорушення, негласні слідчі (розшукові) дії, приватне спілкування, аудіоконтроль особи, відеоконтроль особи, докази, доказування, недопустимі докази, засоби кримінального процесуального доказування.

Titova N.V. Audio and video monitoring of a person as a means of establishing the event of a criminal offense in criminal proceedings.

The article discusses the issue of «audio and video control of a person» article 260 of the Criminal Procedure Code (hereinafter – CPC) investigators of the pre-trial investigation body, operative units. Inadequate supervision by the prosecutor of the observance of the observance of the rights and freedoms of a person during the conduct of such an undercover investigative (search) action leads to the recognition by the court of evidence in criminal proceedings as inadmissible and causes the loss of factual data establishing the circumstances of the event of a criminal offense, namely: time, place, method and other circumstances of committing a criminal offense that are subject to proof in criminal proceedings in accordance with Part 1 of Article 91 of the CPC.

The practice of clandestine investigative (search) actions (hereinafter referred to as CI(S)A) in domestic legislation is relatively new. They are carried out with the entry into force of

Criminal Procedure Code in 2012, which includes chapter 21 «undercover investigative (search) action». CI(S)A in comparison with investigative search actions (hereinafter referred to as ISA) are much more restrictive in relation to individuals, because they are carried out without their knowledge, and the procedural and legal norms that ensure audio and video monitoring are not perfect, and therefore in practice arise questions regarding their interpretation and application.

From judicial practice, there are examples of the recognition as inadmissible evidence of factual data about informal communication of a person with operatives, the prosecutor during the audio and video monitoring of a person by the CI(S)A, the wrong choice of the CI(S)A, which consists in conducting audio and video control of the place with the scope of the decision of the investigating judge of the appeals court on permission to conduct audio and video surveillance of the person, inconsistency of the content of the protocol of the CI(S)D with the nature of the procedural action, non-compliance with the requirements for drawing up protocols, which are defined in Part 3 of Art. 104 of the CPC, which leads to the loss of evidentiary information on the results of the CI(S)A.

Key words: the event of a criminal offense, secret investigative (search) actions, private communication, audio monitoring of a person, video monitoring of a person, evidence, proof, inadmissible evidence, means of criminal procedural proof.

Постановка проблеми. У практиці є випадки, які досліджувалися судами у аспекті допустимості доказів отриманих засобами кримінального процесуального доказування, а саме: аудіо,- відеоконтроль особи у зв'язку з чим дослідження такого питання являє науковий інтерес.

Стан дослідження. Проблемою правового регулювання та формою проведення аудіо,- відеоконтролю особи, як засобу кримінального процесуального доказування під час доказування події кримінального правопорушення, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні відповідно до ч. 1 ст. 91 КПК вивчалась такими вітчизняними науковцями, як: В.Ю. Первій, І.І. Маскалюк, С.С. Кудінов, М.М. Стоянов, Р.М. Шехавцов, С.М. Тарасюк, М.Л. Грібов, І.Ю. Шеліховська, В.Г. Уваров та багатьма іншими дослідниками.

Мета статті – розкрити особливості проведення аудіо,- відеоконтролю особи, виокремити випадки спотворення форми її проведення з метою забезпечення протидії цьому негативному явищу під час доказування події кримінального правопорушення у кримінальному провадженні.

Методи – теоретичне дослідження ґрунтується на наукових підходах, зокрема використано діалектичний метод, з точки зору якого досліджувалася структура та система кримінальної процесуальної діяльності, права та обов'язки сторін, присутній герменевтичний метод, який став у нагоді при поясненні понять, а саме: приватне життя, втручання в особисте життя, таємниця тощо. Системно-структурний метод дослідження дозволив розглянути проблему в комплексі, враховуючи її багатогранність.

Виклад основного матеріалу. Суди неодноразово звертали увагу на численні порушення вимог КПК при проведенні НС(Р)Д, а саме: аудіо,- відеоконтролю особи в ході досудового розслідування кримінальних правопорушень. В судовій практиці зустрічаються випадки порушень вимог оформлення протоколів по проведенню НС(Р)Д у яких відсутня інформація про осіб, які брали участь у проведенні аудіо,- відеоконтролю особи, під час проведення вказаної НС(Р)Д. Несумісним є факт, що орган досудового розслідування під час проведення аудіо,- відеоконтролю особи проводить неофіційну бесіду й таким чином «не для протоколу» намагаються отримати інформацію, яка становить інтерес для кримінального провадження, фактично проводять допит особи, який є СРД. Такі порушення норм КПК зумовлюють визнання судом недопустимим доказом, котрі зібрані за допомогою НС(Р)Д, що призводить до втрати встановлених фактичних обставин події кримінального правопорушення, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Слід зазначити, що в главі 21 визначено два види НС(Р)Д, один із яких представляє втручання у приватне спілкування, а другий інші види НС(Р)Д.

У цілому «втручання у приватне спілкування є доступом до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним» [7].

НС(Р)Д приділена пильна увага з боку законодавця та лише уповноважені суб'єкти можуть здійснювати НС(Р)Д. Зокрема, законодавець передбачив кримінальну відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 182 Кримінального кодексу України (далі – КК) – («порушення недоторканості приватного життя») [6].

Слід нам зазначити, що процесуальним завданням НС(Р)Д є отримання нової бази доказів, на основі яких перевіряються вже існуючі докази, фактичне встановлення яких необхідне для правильного вирішення кримінального провадження по суті – процес, що називають доказуванням.

За допомогою засобів НС(Р)Д, які передбачають втручання у приватне життя, отримується вагома та ефективна доказова інформація, яку іншими СРД. Здобута інформація засобами НС(Р)Д використовується під час доказування в кримінальному провадженні події кримінального правопорушення та усіх її елементів, що входять до предмету доказування.

Дійсно, треба погодитись з В.Ю. Первій, яка зазначає у своєму дослідженні, що особливістю НС(Р)Д є їх неочевидність, таємність до суб'єктів, щодо яких вони проводяться [9, с. 395].

Виходячи з положень ст. 260 КПК, аудіо-, відеоконтроль особи як засіб доказування у кримінальному провадженні служить для фіксації прихованих розмов, звуків, рухів, дій, пов'язаних з діяльністю або місцем перебування особи, речей, предметів, знарядь вчинення злочину тощо.

Під прихованістю слід розуміти те, що особи чи особа не виявляють відкрито чи повною мірою свої дії чи бездіяльність, не розповідають про свої кримінально протиправні наміри чи вчинені в минулому кримінально протиправні діяння, тим паче правоохоронцям.

В.Г. Уваров зазначив, що в ході аудіо-, відеоконтролю особи орган досудового розслідування приховано документує подію злочину та інші обставини вчинення злочину, вивчає та фіксує обставини вчиненого злочину та дії запідозрених осіб, фактично закріплює сліди злочину та інші факти [16].

Часто на практиці можна зустріти процесуальні зловживання під час проведення аудіо-, відеоконтролю особи. Працівники правоохоронних органів фактично проводять допит осіб, усю розмову у формі запитань, відповідей фіксують за допомогою спеціальної техніки не повідомляючи про це особу або осіб, які виступають фігурантами в цій справі. Надалі це призводить до визнання судом такого доказу недопустимим.

Галицький районний суд міста Львова у вирокі від 29 листопада 2023 року у справі № 461/1706/20 у кримінальному провадженні за ознаками злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК здійснив оцінку протоколу за результатами проведення НС(Р)Д аудіо-, відеоконтролю обвинуваченого в інкримінованому йому злочині [2].

В протоколі за результатами НС(Р)Д зафіксовано розмову обвинуваченого та оперативного працівника, у ході якої фігурант розповідає про обставини вчиненого ним особливо тяжкого злочину, що передувало конфлікту та обставинам нанесення тілесних ушкоджень, які призвели до смерті потерпілого, залишення обвинуваченим місця злочину та подальші його дії [2].

Під час безпосереднього дослідження протоколу НС(Р)Д суд дійшов до висновку, що в протоколі НС(Р)Д фактично зафіксовано допит обвинуваченого, проведений оперативними працівниками. Встановлено, що працівниками оперативного блоку було запрошено обвинуваченого до автомобіля, де і було розпитано про відносини із загиблим та обставини подій у день смерті. Увесь процес спілкування, зафіксований оперативниками за допомогою відповідної техніки, здійснено без повідомлення про це фігуранта в кримінальному провадженні [2].

Суд констатує норми ч. 2 ст. 246 КПК: НС(Р)Д проводяться лише у випадках, якщо обставини про злочини і злочинця, який вчинив злочин, неможливо здобути іншими СРД [2].

У ході судового розгляду в матеріалах кримінального провадження не встановлено даних про те, що орган досудового розслідування був позбавлений можливості отримати інформацію про злочин та злочинця за допомогою проведення СРД, окрім як позапроцесуальне спілкування в автомобілі оперативними працівниками з фігурантом кримінального провадження [2].

Спираючись на рішення Конституційного суду України № 12-рп/2011 від 20 жовтня 2011 року, який зі свого боку наголошує на норми ст. 62 Конституції України, основоположного закону, який гласить про забезпечення прав і свобод людини і громадянина: фундамент обвинувачення не може опиратись на доказовій базі, одержаній незаконним шляхом; з точки зору кримінально процесуального законодавства становить поза процесуальний контекст на фактичних даних, одержаних оперативною розшуковою діяльністю уповноваженим на те оперативним працівником без дотримання конституційних положень, які виступають гарантом перед людиною і громадянином [13].

Конституційним Судом України вказано, що лише докази, визнані судом допустимими в порядку норм КПК, використовуються у карній справі і тільки фактичні дані щодо обставин вчинення злочину можливо залучити до справи. Перевірені і допустимі докази є гарантією забезпечення юридичних можливостей особи, суб'єктивних і об'єктивних прав людини і громадянина для ухвалення законного і правдивого рішення [13].

Галицький районний суд відзначив, що пояснення обвинуваченого у протоколі НС(Р)Д отримані позапроцесуальним порядком. Неформальна розмова оперативного працівника з особою, що фігурує у кримінальному провадженні, свідчить про те, що у цьому випадку має місце порушення вимог у п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК та таке пояснення не буде взятим судом до уваги, оскільки є усі законні підстави визнати його недопустимим [2].

Слід відзначити, що вищенаведений факт із збирання доказів також є яскравим прикладом порушення права на захист особи в порядку п.п. 3, 4 ч. 2 ст. 87 КПК, адже службовою особою правоохоронного органу відібрано усне пояснення в особи без присутності захисника.

Аналогічну негативну практику проведення НС(Р)Д аудіо-, відеоконтролю особи у своєму спільному дослідженні описує Грібов М.Л. та Шеліховська І.Ю, спираючись на оцінку доказів Верховним Судом у постанові від 24.05.2018 у справі № 332/2781/15-к [10]. У постанові констатовано, що в пенітенціарній установі, мається на увазі в слідчому ізоляторі, який призначений для утримання осіб, відносно яких було обрано запобіжний захід (у нашому випадку, це двоє підозрюваних), працівники правоохоронних органів і представник прокуратури вступили в неформальну розмову, яка фіксувалась спеціальними технічними пристроями. Під час спілкування із правоохоронцями та слідчим прокуратури один із підозрюваних заявив вимогу про залучення адвоката під час «приватного» спілкування. У цій справі жодним чином не можна говорити про таємне спілкування, оскільки фігурант спілкувався з представниками правоохоронних органів і прокуратури. За таких обставин він не міг розраховувати, що спілкування буде збережене у таємниці, таким чином, у цьому конкретному випадку категорично не можна вважати НС(Р)Д аудіо-, відеоконтролем особи [4].

Слід додати що, процесуальний закон не має чітко закріплених норм щодо визначення місць на території яких може здійснюватись зазначена НС(Р)Д. Нами може бути зроблено припущення, що це взагалі будь-яке місце в просторі, хоч приватне володіння особи, чи громадське місце, чи будь-яка інша ділянка, в якій повинна з'явитися певна особа.

Відповідно до п. 1.11.9. Інструкції аудіо-, відео контроль місця полягає у застосуванні спеціальних приладів у доступних місцях, за допомогою яких здійснюється фіксація відомостей, обставин, подій, фактів, які несуть у собі сенс для кримінального судочинства, акцентуючи увагу на тому, що провадиться без відома присутніх осіб [12].

Унікальність аудіо-, відеоконтролю особи полягає у тому, що вона проводиться відносно певної особи як у публічно доступних, так і публічно недоступних місцях, і коли учасники спілкування впевнені, що спілкування є приватним, без участі інших осіб, які не входять в коло приватного спілкування. Приватне спілкування включає у собі відсутність публічності, з боку інших осіб та відсутність спеціальних записуючих технічних засобів.

Під час підготовки відповідного клопотання слідчий в прохальній частині не вказує конкретні місця перебування особи, оскільки особам, що становлять інтерес для кримінального провадження властиво пересуватись в просторі. У результаті чого є допустимим і законним те, що в ухвалі не прописано конкретних місць, де може відбуватись негласна слідча (розшукова) дія, тобто в публічно доступних місцях, місцях тимчасового перебування особи чи інших місцях або без визначення конкретних місць, де може відбуватися така дія, то це не є порушенням вимог процесуального законодавства.

Суд перевірячи проведенні правоохоронними органами НС(Р)Д звертає увагу на неуповноважених суб'єктів, що їх провели. Яскравий приклад у цьому є розглянуті матеріали провадження у постанові Касаційного кримінального суду від 18 грудня 2019 року у справі № 588/1199/16-к (провадження № 51-3127км19). Суд продиктував про недоведеність стороною обвинувачення факту передоручення проведення аудіо-, відеоконтролю особи, уповноваженим оперативним підрозділом, тобто, прокурор повинен прийняти рішення у формі доручення про залучення певної особи у порядку, передбаченому ч. 6 ст. 246 КПК, що обумовило в подальшому визнання зібраних матеріалів проведення НС(Р)Д в якості доказів, недопустимим [11].

24 грудня 2020 року Гусятинський районний суд Тернопільський суд у справі № 596/1688/18 у кримінальному провадженні № 1-кп/596/7/2020 ухвалив виправдувальний вирок щодо обвинуваченого у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 1 ст. 186, ч. 2 ст. 15, ч. 3 ст. 369 КК України, оскільки судом встановлено численні порушення вимог КПК України щодо законності проведення НС(Р)Д аудіо-, відеоконтролю особи [3].

Судом було встановлено, що у протоколі про результати проведення НС(Р)Д не зафіксовано ходу процесуальної дії, системно не відображено перебіг такої процесуальної дії, а лише зазначе-

но отриманні результати під час НС(Р)Д; у протоколі містилась інформація про залучення співробітників Управління оперативно-технічних заходів ГУНП у Тернопільській області, однак не зазначено їх прізвищ, імен, по батькові, дат народження та місця проживання; із вироку суду вбачається, що стороною обвинувачення до матеріалів кримінального провадження не долучено заяви про згоду особи до конфіденційного співробітництва не винесено постанову про таке залучення тощо. Лише в клопотанні про дозвіл на проведення НС(Р)Д, слідчий послався на добровільну згоду особи на участь в подальших заходах документування кримінального правопорушення; ще одним вагомим фактом недопустимості доказу стало те, що слідчий суддя апеляційного суду ухвалив рішення про надання дозволу на проведення НС(Р)Д аудіо,- відеоконтроль особи у публічно доступних місцях, однак проведена в середині кабінету керівника одних із відділків поліції, тобто в серединні публічно недоступного місця [3].

Наведенні обставини свідчать про неправильний вибір виду НС(Р)Д за обставин цього кримінального провадження і як наслідок незаконність отримання всіх відомостей в ході аудіо, відеоконтролю особи.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене слід зазначити, що на практиці є випадки фактичного допиту осіб під час проведення аудіо,- відео контролю особи в порядку ст. 260 КПК, що призводить до визнання недопустимими фактичні дані, які містяться у протоколах та додатках до них. Зустрічаються випадки неправильного вибору НС(Р)Д, зокрема, в межах наданого дозволу слідчим суддею на проведення аудіо,- відеоконтролю уповноваженні суб'єкти здійснюють іншу НС(Р)Д, що в свою чергу знову ж таки призводить до визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабечко Н.Р., Фігурський В.М., Поняття засобів кримінального процесуального доказування. *Юридичний науковий вісник електронний журнал*. 2023. Вип № 5. С. 309–316. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/77.pdf (дата звернення 01.02.2024).
2. Вирок Галицького районного суду міста Львова від 29 листопада 2023 року у справі № 461/1706/20 (провадження № 1-кп/461/68/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115251355> (дата звернення: 14.02.2024).
3. Вирок Гусятинського районного суду Тернопільської області від 24 грудня 2020 року у справі № 596/1688/18 (провадження № 1-кп/596/7/2020) URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93824340> (дата звернення: 20.02.2024).
4. Грібов М.Л., Шеліховська І.Ю., Аудіо,- відеоконтроль особи: підмінна змісту негласної слідчої (розшукової) дії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 1. С. 450–454. URL: http://lsej.org.ua/1_2023/106.pdf (дата звернення: 10.02.2024).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з протоколами до неї: чинне законодавство, поточна редакція – Редакція 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 31.01.2024).
6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство, поточна редакція – Редакція 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 31.01.2024).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство, поточна редакція – Редакція 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 31.01.2024).
8. Мицак В.В. Стан наукової розробки використання аудіо- та відеоконтролю особи в процесі протидії злочинності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 4 (84). URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/252d20ec-8310-4b39-a404-11fcc8bf6695/content> (дата звернення: 10.02.2024).
9. Первій В.Ю. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби збирання доказів під час розслідування злочинів, пов'язаних із зловживанням владою або службовим становищем. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3. С. 393–398.
10. Постанова Верховного суду від 24 травня 2018 року у справі № 332/2781/15-к (провадження № 51-2854км18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74409389> (дата звернення: 10.02.2024).

11. Постанова Верховного суду від 18 грудня 2019 року у справі № 588/1199/16-к (провадження № 51-3127км19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86505861> (дата звернення: 14.02.2024).
12. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дії та використання результатів у кримінальному провадженні: зат. наказом Генеральної прокуратури Служби безпеки України М-ва фінансів України М-ва Юстиції України. Наказ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5/. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>. (дата звернення: 15.02.2024).
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України № 12-рп/2011 від 20 жовтня 2011 року (справа № 1-31/2011). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11#Text> (дата звернення: 14.02.2024).
14. Сердюк А.В. Місце аудіо-, відеоконтролю особи та аудіо-, відеоконтролю місця у системі негласних слідчих (розшукових) дій. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. Вип. № 10. С. 166–172.
15. Стоянов М.М. Свобода від самовикриття та забезпечення права на захист при проведенні аудіо-, відеоконтролю особи. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: *матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 19 травня 2023 року)/ Національний університет «Одеська юридична академія»*. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c8a0aa5f-16fb-44a6-be0a-df04618309fe/content>.
16. Уваров В.Г. Втручання у приватне життя шляхом аудіо-, відеоконтролю. *Науковий фаховий журнал «Право і суспільство»*. 2012. Вип. № 5. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/5_2012/33.pdf (дата звернення: 15.02.2024).